

N:o 76.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående ändring af bestämmelserna om statsunderstöd åt uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och arbetshem för sinnesslöa; gifven Stockholms slott den 21 mars 1902.

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgifva, att i afseende å de för beviljande af understöd från anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn gällande grunder må vidtagas de ändringar, att dels understöd för barn, intaget i sådan uppfostringsanstalt, må åtnjutas under högst åtta år utan afseende å huruvida barnet är intaget i försöksafdelning eller egentlig skolafdelning, dock att, så snart barn befunnits obildbart eller oförmöget till vidare utveckling, understöd för barnet ej vidare må erhållas, dels ock till arbetshem för sinnesslöa årligt understöd till nu stadgadt belopp må utgå för hvarje i arbetshemmet intagen sinnesslö elev, som genomgått en med statsbidrag understödd uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn, intill dess sådan elev anses kunna öfverlemnas till enskild vård eller tjänst eller befinnes kunna utan det skydd och den ledning, som åtnjutes i arbetshemmet, bibehålla de färdigheter och goda seder, eleven under sin utbildning förvärfvat.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Nils Claëson.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 mars 1902.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre VON OTTER,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
Statsråden: herr VON KRUSENSTJERNA,
          grefve WACHTMEISTER,
          CLAËSON,
          CRUSEBJÖRN,
          ODELBERG,
          HUSBERG,
          PALANDER,
          HAMMARSKJÖLD.

Departementschefen, statsrådet Claëson, yttrade:

»Uti Eders Kongl. Maj:ts nådiga kungörelse angående anslag af allmänna medel åt uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och åt arbetshem för sinnesslöa den 28 maj 1897 stadgas, bland annat, såsom vilkor för åtnjutande af statsunderstöd åt uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn: att sådan anstalt skall bestå af två afdelningar, profklassen och den egentliga skolafdelningen; att barns ålder vid intagningen ej får understiga sex år och ej öfverstiga tolf år; att, så snart barn befunnits obildbart eller oförmöget till vidare utveckling, det skall skiljas från anstalten; samt att barn får qvarstanna i profklassen högst två år och i den egentliga skolafdelningen högst sex år.

-Ang. ändring af bestämmelserna om statsunderstöd åt uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och arbetshem för sinnesslöa.

I särskilda underdåniga ansökningar hafva nu tretton med statsmedel understödda uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn i Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Vermlands, Örebro, Vestmanlands och Gefleborgs län genom dessa anstalters föreståndarinnor eller föreståndare samt ordförande eller vice ordförande i anstalternas styrelser anhållit om sådan ändring i omförmälda vilkor, att prof tiden för abnormt barn, för hvilket statsunderstöd erhöles, blefve utsträckt till högst fyra år.

Såsom stöd härför hafva sökandena anfört följande: Den angifna prof tiden af högst två år hade man vid kungörelsens utfärdande ansett i hvarje fall tillräcklig för utrönande af huruvida ett abnormt barn vore bildbart eller icke. Erfarenheten från äldre anstalter för sinnesslöa barns uppfostran visade emellertid, att denna bestämda maximitid i många fall vore otillräcklig. Det hade nämligen icke sällan inträffat, att barn, som under de första två åren knappast gjort några märkbara framsteg i den förberedande skolan och följaktligen kunnat anses obildbara, efter ytterligare ett par års undervisning börjat tillgodogöra sig densamma och att man under tiden hos dem lyckats uppsåra vissa praktiska fallenheter, hvilkas utbildning kunnat sätta dessa elever i stånd att bidraga till framtida utkomst. Det skulle varit hårdt, om tillfälle icke gifvits att med sådana barn göra dessa fortsatta försök, utan man nödgats återsända dem till hemmen såsom ohjelpiga.

I särskild till Eders Kongl. Maj:t stäld skrift hafva föreståndarinnan för Johannesbergs idiotanstalt samt ordföranden i styrelsen för samma anstalt förklarar, att ifrågavarande framställning, hvilken tillkommit på förslag af nyssnämnda föreståndarinna, endast afsåge möjligheten af utsträckt prof tid för abnormt barn, utan att den till högst sex år nu bestämda tiden i den egentliga skolafdelningen derigenom inskränktes; och har från två uppfostringsanstalter, nämligen Örebro läns och Gefleborgs läns, framställningen biträdts under uttrycklig förutsättning att nu stadgade tid beträffande den egentliga skolafdelningen bibehölles oafkortad.

Öfver ifrågavarande framställning hafva infortrade underdåniga utlåtanden afgifvits af öfverståhållarembetet samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Vermlands, Örebro, Vestmanlands, Kopparbergs och Gefleborgs län äfvensom af styrelserna för vederbörande uppfostringsanstalter för sinnesslöa i länen. Af dessa myndigheter hafva endast Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län och styrelsen för Dalarnes idiothem

afstyrkt nådigt bifall till framställningen; samtliga de öfriga hafva antingen tillstyrkt nådigt bifall till framställningen, eller förklarat sig icke hafva något att erinra deremot eller instämt i dess syfte. Dervid har dock af styrelsen för idiotanstalten i Hessleholm anmärkts, att en utsträckning af proftiden till fyra år skulle förändra uppfostringsanstalterna till asylor och att det vore bättre söka få verkliga asylor till stånd än att delvis förändra gällande bestämmelser angående sinnesslöa barns utbildningskurs, om hvilka bestämmelsers lämplighet man näppeligen ännu kunnat förvärfva sig fullständig erfarenhet; men har styrelsen, då den ansett ökad statsbidrag, under hvilken form det än gåfves, vara välbehöfligt, ej velat motsätta sig den underdåniga framställningen. Såsom skäl för sitt afstyrkande hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län och styrelsen för Dalarnes idiothem anført, att enligt deras uppfattning en tid af två år i allmänhet vore tillräcklig för utrönande af huruvida bildbarhet förefunnes eller icke samt att den föreslagna utsträckningen af tiden för qvarstannandet i profklassen skulle medföra, att flere af dem, för hvilka inträde i profklassen söktes, komme att af brist på utrymme afvisas.

På grund af nådig remiss har jemväl medicinalrådet J. G. Schuldheis, som enligt förordnande utöfvar inspektion öfver de med bidrag af statsmedel understödda uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och arbetshem för sinnesslöa, den 8 januari 1902 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet. Han har dervid i hufvudsak anført följande.

Den erfarenhet, som åberopats af det öfvervägande flertalet föreståndare och föreståndarinnor för de med statsmedel understödda uppfostringsanstalterna för sinnesslöa barn och som vitsordats af de flesta styrelser för samma anstalter, nämligen att en proftid af två år stundom kunde visa sig otillräcklig, öfverensstämde till fullo med hvad Schuldheis vid sina inspektioner inhemtat och iakttagit beträffande denna fråga. Att en utsträckning af proftiden — exempelvis till fyra år — från denna synpunkt kunde vara önskvärd, om än blott för ett jmförelsevis ringa antal barn, syntes honom således vara otvifvelaktigt.

Emellertid skulle den ifrågasatta utsträckningen af proftiden helt säkert icke fullständigt afhjelpa de af sökandena åsyftade missförhållandena; ty för utrönande af sinnesslöa barns bildbarhet vore en tidrymd af fyra år i sjelfva verket lika godtyckligt vald som den nuvarande, och det lede intet tvifvel, att man i en del fall ännu efter fyra år kunde stanna tveksam, huruvida fortsatta bemödanden för ett abnormt barns utbildning lönade sig eller ej. Samma förhållande skulle ock helt visst kunna in

träda, hvilken tid man än faststälde för pröfning af de sinnesslöas bildbarhet. Om och när en sådan inträdde, vore nämligen beroende på så många okända eller ofullständigt kända och i alla händelser oberäknliga omständigheter, att hvarje försök att fixera prof tiden till vissa år eller inom vissa åldersgränser måste medföra — i större eller mindre utsträckning — sådana olägenheter, som de af sökandena öfverklagade. För en del barn kunde redan förflyttningen från ett fattigt och dåligt hem till anstalten, med dess bättre hygieniska förhållanden och omsorgsfullare vård, vara nog att inom en förvånande kort tid göra dem tillgängliga för uppfostran och undervisning. En del andra skenbarligen icke sämre utrustade barn gjorde åter, trots under årtal fortsatta omsorger och bemödanden, inga nämnvärda framsteg, utan att man dock på grund häraf kunde våga utesluta möjligheten af ett uppvaknande. Vidare vore att märka, att de sinnesslöa barnens utveckling ej sällan, och stundom utan påtaglig anledning, skedde ojemnt och ryckvis, så att, exempelvis just vid slutet af en två- eller fyraårsperiod, ett afbrott i utvecklingen kunde inträffa, utan att detta behöfde innebära en stadigvarande obildbarhet. Särskildt hos fallandesjuka sinnesslöa torde dylika afbrott i utvecklingen och perioder af stillastående eller tillbakagång snarare vara regel än undantag. Med hänsyn till dessa omständigheter kunde man med skäl antaga, att en förändring af bestämmelserna angående prof tid i den rigtning, sökandena önskade, icke skulle komma att medföra afsedt gagn i nämnvärd utsträckning.

Å andra sidan skulle ifrågavarande förändring, om än måhända i ett afseende i någon mån gagnelig, likväl i andra afseenden, hvilka ej af sökandena berörts, medföra en stegring af vissa svårigheter, som blifvit en följd af nu gällande bestämmelser angående prof tid.

Det hände enligt Schuldheis' erfarenhet ej så sällan, att sinnesslöa barn redan kort efter intagningen i en uppfostringsanstalt visade sig utan svårighet kunna följa med undervisningen i den egentliga skolafdelningen. Med dessa barn förfores under nuvarande förhållanden på ettdera af följande två sätt:

Antingen begärdes redan från första terminen statsanslag för barnet såsom elev i den egentliga skolafdelningen, hvarigenom barnet ginge miste om statsanslag i egenskap af elev i profklassen under två år och dermed i regeln äfven om två års vistelse å anstalten. Detta blefve uppenbarligen till skada för barnet, ty, äfven om en i rent intellektuellt hänseende relativt väl begåfvad sinnesslös elev under den sexåriga kursen i den egentliga skolafdelningen kunde bibringas ett tillräckligt mått af teoretiskt vetande, så vore dock åtta år en tid, som för visso ej tålde någon afprut-

ning, om man åsyftade en verklig uppfostran, med varaktiga resultat efter skoltidens slut.

Eller ock begärdes i barnets välförstådda intresse under de två första åren anslag för barnet såsom profelev, hvarvid vederbörande gerna sökte bibehålla barnet i profklassen under denna tid, åtminstone i något ämne, ehuru dess utveckling i det hela hänvisade det till den egentliga skolafdelningen. Härigenom upprätthölles, åtminstone i någon mån, fiktionen att barnet vore profelev, så att det sedermera under ytterligare sex år kunde erhålla anslag som elev i den egentliga skolafdelningen och på detta sätt komma i åtnjutande af den åttaåriga uppfostran, som 1897 års kungörelse väl afsett att tillförsäkra alla bildbara sinnesslöa barn. Men äfven om andemeningen i kungörelsen vore denna och Schuldheis på grund deraf ansett sig böra tillstyrka statsanslag för dylika profelever, måste det dock gifvetvis vara ganska pinsamt både för anstalternas styrelser att begära och för inspektören att tillstyrka anslag för elever, hvilkas rätt till sådant understöd icke vore oomtvistlig från formel synpunkt.

Det hände vidare ej sällan, att en till uppfostringsanstalt nyinkommen sinnesslö elev redan från början visade sig sådan, att anstaltens personal rätt snart komme till insigt om att någon förhoppning om bildbarhet ej förefunnes. I de flesta fall blefve en sådan elev naturligtvis, såsom befunnen obildbar och oförmögen till vidare utveckling, i enlighet med gällande föreskrift från anstalten skild, utan att statsunderstöd begärts. Stundom föreläge dock så synnerligen ömmande omständigheter, såsom då barnet utom anstalten icke kunde påräkna något skydd eller ens mensklig behandling, att vederbörande funne sig af den enklaste medkänsla för barnets hopplösa belägenhet manade att söka i det längsta qvarhålla det under anstaltens skyddande hägn för att bevara det från en eljest viss undergång. Äfven i ett och annat sådant fall hade Schuldheis, efter samråd med vederbörande styrelse och föreståndarinna, ansett sig kunna tillstyrka statsanslag, ehuru icke utan samma pinsamma känsla, som nyss antydts. Bestämmelsen om en profid af högst två år syntes nämligen gifva stöd åt ett sådant förfarande, då ju, äfven om ingen förhoppning om bildbarhet syntes föreligga, likväl möjligheten af en sådan icke kunde uteslutas. Ifrågavarande bestämmelse vore således egnad att paralysera föreskriften att, så snart barn befunnes obildbart och oförmöget till vidare utveckling, det skulle skiljas från anstalten, samt möjliggjorde, ja uppmuntrade i viss mån till qvarhållande å uppfostringsanstalterna onödigt länge af, efter allt att döma, obildbara sinnesslöa och till understödjande med statsmedel af sådana. Detta skulle väl knappast i och för sig vara att anse såsom något ondt — om icke, såsom af åtskilliga af

dem, hvilka i ärendet blifvit hörda, påpekats, de nuvarande utrymmesförhållandena å uppfostringsanstalterna vore sådana, att en förlängd vård af obildbara sinnesslöa nödvändigtvis komme att förhindra intagandet af barn, som på förhand kunde antagas vara mera bildbara. Af dessa öfver-skrede under nuvarande förhållanden ganska många tolfårsåldern under den långa tid, som de efter ansöknings ingifvande finge vänta på plats, och förlorade derigenom hvarje möjlighet att komma i åtnjutande af uppfostran med understöd af statsmedel.

De svårigheter med afseende å fixerandet af begreppet profelev och vid bedömandet af huruvida och huru länge en profelev kunde anses berättigad till understöd af allmänna medel, hvilka sålunda yppat sig vid den praktiska tillämpningen af nuvarande bestämmelser rörande profetid, skulle säkerligen göra sig gällande i afsevärdt större omfattning, derest prof tiden, såsom sökandena föreslagit, blefve utsträckt till fyra år. Vid en sådan anordning låge helt visst frestelsen nära till hands att utsträcka prof tiden för så många barn som möjligt till den fastställda maximitiden. Uppenbarligen skulle detta blifva till gagn för barnen, då hvarje utsträckning af tiden för anstaltsvistelsen gifvet måste räknas såsom en vinst för deras utbildning. Men å andra sidan blefve härigenom begreppet prof-elev ännu mera sväfvande och fiktivt än nu stundom vore fallet, och antalet profelever, hvilka rätteligen vore att hänföra till kategorien skolelever, komme att, troligen rätt betydligt, ökas. Vidare skulle sådana obildbara sinnesslöa, som nu stundom af särskilda skäl och med stöd af föreskriften, att barn finge kvarstanna i profklassen högst två år, onödigt länge blifva kvar i anstalterna, komma att, af samma skäl och på samma grunder, bibehållas å anstalten med åtnjutande af statsanslag ända till fyra år. Faran af att, såsom i ärendet antydts, genom prof tidens utsträckning till fyra år de nuvarande uppfostringsanstalterna skulle i viss mån få karaktären af asyler, kunde väl för närvarande synas ligga temligen fjerran, men blefve helt visst ganska öfverhängande, i den mån utrymmesförhållandena blefve förbättrade.

Schuldheis trodde sig alltså hafva ådagalagt, att den lilla fördel, som i ett afseende skulle vinnas genom bifall till ifrågavarande framställning, i andra afseenden skulle gifva anledning till större olägenheter än som vore förenade med den nuvarande ordningen. Enligt hans uppfattning kunde en fullständig och i allo tillfredsställande lösning af den fråga, hvarom den underdåniga framställningen handlade, icke vinnas genom en förändrad fixering af prof tidens längd utan endast genom att alldeles upphäfvu nu gällande bestämmelser om profklass och egentlig skolafdelning.

För en sådan åtgärd talade, utom hvad Schuldheis förut anfört, ännu en omständighet. Styrelsen för Smålands idiothem hade i det af densamma afgifna underdåniga yttrande i ärendet framhållit, att bildbarheten med afseende på allmän och mera teoretisk undervisning hittills syntes hafva utgjort den bestämmande grunden för bedömande af de abnorma barnens rätt till statsunderstöd, under det att påvisandet af praktiska fallenheter, enligt styrelsens uppfattning, jemväl borde utgöra tillräcklig grund för tillstyrkande af statsanslag. Såvidt Schuldheis vid sina inspektioner erfarit, rådde i sjelfva verket bland representanterna för uppfostringsanstalterna för sinnesslöa barn en viss villrådighet beträffande arten af den bildbarhet, som erfordrades för erhållande af statsunderstöd för eleverna. Denna villrådighet torde i ej oväsentlig mån hafva sin grund i uttrycken profklass och egentlig skolafdelning i 1897 års kungörelse, hvilka uttryck enligt den uppfattning, som å anstalterna gjort sig gällande, väl ensidigt syntes åsyfta elevernas bildbarhet i rent teoretiska ämnen. Denna uppfattning hade troligen utöfvat sitt inflytande ej blott vid bedömande af bildbarheten utan äfven i viss mån vid undervisningens anordnande, ehuru vederbörande dervid, såsom sökandena antydde och styrelsen för Smålands idiothem tydligare uttalat, visst icke varit öfvertygade om att mottagligheten för teoretisk undervisning borde vara i så öfvervägande grad bestämmande. Erfarenheten torde nämligen hafva lärt dem, att många barn, som i profklassen eller den egentliga skolafdelningen vore temligen omöjliga, likväl kunde göra goda, stundom till och med utmärkta framsteg i vissa praktiska färdigheter eller, om de törhända äfven härutinnan vore mindre väl begåfvade, åtminstone kunde vänjas vid snygghet, hyfsning och goda seder samt en viss grad af ordning, lydnad, disciplin och sjelfbeherskning, det vill säga visa sig mottagliga för uppfostran i mera inskränkt bemärkelse. Beträffande detta icke ringa antal barn, hvilkas bildbarhet dock icke gerna syntes böra förnekas, blefve emellertid sådana uttryck som profelev och skolelev i viss mån oberättigade benämningar och deras rätt till anslag af allmänna medel i profklassen eller den egentliga skolafdelningen mera eller mindre formelt omtvistlig.

Äfven från denna synpunkt syntes det således önskvärdt, att bestämmelserna om profklass och egentlig skolafdelning alldeles finge falla. Denna indelning vore konstlad och utan motsvarighet i de faktiska förhållandena och hade därför förorsakat så mycken tvekan, osäkerhet och begreppsförvirring i flere afseenden, att dess bibehållande vore att anse såsom ett hinder för den vidare utvecklingen af vården om bildbara sinnesslöa. Något skäl att bibehålla ifrågavarande bestämmelser eller att införa nya liknande, syntes icke föreligga. Af den »öfversigt af andesvage-

väsenedets utveckling och nuvarande ståndpunkt», som särskilda af Eders Kongl. Maj:t förordnade komiterade i sitt år 1894 afgifna utlåtande lemnat, framginge icke, att någonstädes i utlandet viss maximitid föreskrifvits för de sinnesslöa barnens vistelse i försöksafdelning. Deremot uppgäfves i berörda öfversigt, att i Danmark, hvarest vården om sinnesslöa stode på en mycket hög ståndpunkt, vistelsen i försöksklassen (att en sådan måste finnas å hvarje uppfostringsanstalt för sinnesslöa, vore själfklart) stundom vore kort, men i regeln utsträcktes till ett eller flere år, hvarefter följde en förberedande klass och derpå två parallelklasser, en teoretisk och en praktisk. Erfarenheten från vårt land häntydde, så vidt Schuldheis kunde döma, med bestämdhet på att en sådan anordning af undervisningen vore i sina hufvuddrag den lämpligaste, förutsatt att den teoretiska och den praktiska undervisningen på det senare stadiet ej alldeles uteslöte hvarandra. Att i en författning angående anslag af allmänna medel åt sinnesslöa meddela föreskrifter om viss anordning af särskilda afdelningar syntes emellertid ej blott onödigt utan äfven egnadt att framkalla olägenheter. De svenska uppfostringsanstalterna vore nämligen för närvarande hvarandra så pass olika, särskildt med afseende på elevantalet, att någon likformighet i nu ifrågavarande hänseende icke torde vara möjlig att åstadkomma. Å större anstalter följde af sig själf en större specialisering och noggrannare begränsning af olika afdelningar, under det att å mindre anstalter, med exempelvis tjugue elever eller färre, en sådan specialisering och begränsning icke vore praktiskt möjlig att i detalj genomföra. Men äfven oafsedt dessa omständigheter krädes å ifrågavarande anstalter ett visst mått af frihet vid undervisningens anordnande, enär elevernas ofta ensidiga eller egendomligt disharmoniska fallenheter, de nyckfulla afbrotten i deras utveckling med mera gifvetvis omöjliggjorde en stadigvarande och skarpt begränsad indelning i klasser och afdelningar.

Blefve bestämmelserna om profklass och egentlig skolafdelning upphäfd, skulle väl, hädanefter som hittills, i vissa fall tvekan uppstå om lämpligheten att göra fortsatta försök till uppfostran och utbildning af elever, som gjort föga eller inga framsteg, men denna svårighet kunde under inga förhållanden undvikas, hvaremot den fördel vunnes, att man dels hade större frihet än nu vid bedömandet af bildbarheten, dels icke skulle hafva någon anledning att, på grund af en ren fiktion eller af medlidande, begära eller tillstyrka understöd af allmänna medel för profelever, som i själfva verket tillhörde kategorien skolelever eller vore, praktiskt sedt, obildbara. Den redan nu förefintliga föreskriften, att, så snart barn befunnits obildbart eller oförmöget till vidare utveckling, det skulle skiljas från anstalten, innebure utan tvifvel en fullt betryggande garanti mot

obildbara sinnesslöa barns bibehållande vid statsanslag. Denna föreskrift blefve till och med mera effektiv, om bestämmelserna om profklass bortföle. Schuldheis hade nämligen aldrig funnit föreståndare, föreståndarinnor eller styrelser obenägna att utskrifva, efter allt att döma, obildbara elever annat än, som han flere gånger anmärkt, just på grund deraf att bestämmelserna, att barn finge kvarstanna i profklassen högst två år, syntes gifva stöd för det berättigade i att kvarhålla sådana barn någon gång, då andra omständigheter än bildbarhet gjort kvarhållandet önskvärdt. Det otillräckliga antalet platser och de många ansökningarna, som ej kunde beviljas förr än efter lång tid, gjorde äfven, att vederbörande i regel så snart som möjligt och utan anmaning utskrefve obildbara eller mindre lofvande elever, i synnerhet som dessa naturligtvis utgjorde den tyngsta bördan i personalens i och för sig ansträngande och ofta otacksamma arbete. Skulle emellertid, mot förmodan, från anstaltens sida någon benägenhet yppa sig att obehörigen söka statsanslag för obildbara sinnesslöa, torde med skäl kunna förväntas, att inspektören för de med allmänna medel understödda uppfostringsanstalterna för sinnesslöa barn icke underlåte att beifra sådan benägenhet så kraftigt, som gällande författningar gifve fog för.

Härjemte påpekade Schuldheis, att föreskriften uti ifrågavarande kungörelse derom att obildbart barn skulle skiljas från anstalten syntes kunna tolkas så, att den komme i strid med en annan föreskrift i samma kungörelse, nämligen den att i anstalt, der till vård mottoges äfven obildbara sinnesslöa — något som faktiskt egde rum å ett par af allmänna medel understödda uppfostringsanstalter — dessa ej finge inräknas bland dem, för hvilka statsunderstöd söktes.

På grund af hvad Schuldheis sålunda anförde hemstälde han: att den af representanter för åtskilliga uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn gjorda underdåniga framställning om sådan ändring i 1897 års kungörelse, att proftiden för abnormt barn, för hvilket statsunderstöd erhöles, blefve utsträckt till högst fyra år, icke måtte vinna bifall; att emellertid Eders Kongl. Maj:t, för ett fullständigt afhjelpande af de olägenheter, hvilka uppstått vid tillämpningen af nu gällande bestämmelser uti samma kungörelse om profklass och egentlig skolafdelning, täcktes, med upphäfvande af nämnda bestämmelser, meddela föreskrift af innehåll, att understöd af allmänna medel ej finge åtnjutas under längre tid än åtta år eller sexton lästerminer för hvarje elev i uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn och, om så ansåges nödigt, att vid sådan anstalt skulle finnas en försöksafdelning för utrönande af elevens bildbarhet med afseende på teoretisk undervisning, praktiska fallenheter och uppfostran i öfrigt; samt att föreskriften derom att, så snart barn befunnits obildbart eller oförmöget till vidare

utveckling, det skulle skiljas från anstalten, måtte, för så vidt denna föreskrift kunde anses innebära en motsägelse mot annan föreskrift i kungörelsen, ändras derhän, att understöd af allmänna medel ej finge för sådant barn begäras.

I förenämnda nådiga kungörelse den 28 maj 1897 föreskrifves vidare, att från förslagsanslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn må från och med år 1898 utbetalas till arbetshem för sinnesslöa ett årligt understöd af 100 kronor att utgå under högst fem år för hvarje i arbetshemmet intagen sinnesslö elev, som genomgått sådan uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn, som i samma kungörelse omförmäles.

I underdånig ansökning, dagtecknad i oktober 1901, har styrelsen inom föreningen för sinnesslöa barns vård i Stockholm anhållit, att Eders Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida ej en utsträckning af tiden för åtnjutande af anslag till elev vid arbetshem för sinnesslöa kunde ega rum utöfver den nu fastställda tidrymden af fem år. Till stöd härför har anförts följande: Den tid, under hvilken anslag finge beräknas för dem, som den 1 januari 1898 vunnit inträde vid sådan anstalt, vore nu snart tilländalupen, och vederbörande styrelser för arbetshemmen, hvilka saknade medel att utan statsunderstöd underhålla der intagna elever, måste, derest utsträckning af tiden för anslags erhållande ej kunde åstadkommas, vara betänkta på att återbörda en del af eleverna till deras hem eller till respektive kommuner. Då uti förenämnda komitébetänkande af år 1894 föreslagits, att tiden för anslagets åtnjutande måtte begränsas till fem år, hade såsom skäl derför andragits, att längre tidrymd än denna utöfver lärotiden i skolorna, hvilken i allmänhet skulle utgöra åtta år, då ej syntes behöfva bestämmas för att befästa den utveckling af själsförmögenheterna och det mått af arbetsskicklighet, som under skoltiden kunnat bibringas de andesvaga. Den förhoppning, som komiterade sålunda uttalat angående de sinnesslösas utveckling, hade emellertid icke motsvarats af verkliga förhållandet. Ty om än en och annan elev uppnått sådan färdighet, att han i afsevärd grad kunde bidra till sitt uppehälle, för den händelse att arbetet utfördes under uppsigt och ledning af arbetshemmets personal, vore detta deremot ingalunda förhållandet med dem, som återvände till egna hem eller omhändertoges af kommuner, der de saknade nödig omvårdnad, uppsigt och ledning. Än mindre kunde det, med stöd af den erfarenhet, som under de nu sedan år 1894 gångna åren vunnits, sägas, att hos eleverna i allmänhet befästes sådan utveckling af själsförmögenheterna, att de icke längre vore i behof af understöd.

I den underdåniga ansökningen hafva styrelserna för åtskilliga med statsmedel understödda anstalter för sinnesslöa instämt.

Uti infortrade underdåniga utlåtanden hafva öfverståhållareembetet samt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Upsala, Kristianstads, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Vermlands, Vestmanlands och Gefleborgs län utan anförande af andra skäl än dem, som i den underdåniga framställningen åberopats, samt utan förbehåll tillstyrkt eller förklarat sig icke hafva något att erinra emot bifall till framställningen.

I samma riktning hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands, Östergötlands, Blekinge, Skaraborgs och Örebro län yttrat sig i de af dem på grund af nådig remiss afgifna utlåtanden i ärendet. Sälunda har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län hemställt, att, i afbidan derå att i lagstiftningsväg kraftigare åtgärder än hittills vidtoges för omvårdnad af sinnesslöa, som öfverskridit skolåldern, tiden för nu ifrågavarande statsanslags åtnjutande måtte utsträckas till tio år i de särskilda fall, då Eders Kongl. Maj:t kunde finna omständigheterna dertill föranleda. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län har tillstyrkt bifall till den underdåniga framställningen under förutsättning, att derigenom ej utrymmet vid arbetshemmen komme att inkräktas och således antalet af de elever, som kunde erhålla inträde dit, att nedbringas. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Blekinge län har förklarat sig dela den i den underdåniga ansökningen uttalade uppfattning, att tiden för åtnjutande af anslag i arbetshem borde utsträckas, och har derjemte med hänsyn till de faror och olägenheter i sedligt hänseende, som vållades af att vuxna idioter af båda könen vistades i samma anstalt, hemställt, att i sammanhang med föreliggande fråga måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke åtgärder borde vidtagas i syfte att större, för flere län afsedda gemensamma arbetshem, särskilda för manliga och särskilda för qvinliga idioter, blefve upprättade. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län har särskildt framhållit, att utvecklingsmöjligheten hos de sinnesslöa vexlade betydligt och att detsamma gälde om utsigterna för dem att utom arbetshemmen genom kommuners eller andras försorg erhålla nödigt stöd och erforderlig handledning samt att många af dem, måhända de flesta, aldrig uppnådde sådan utveckling, att de kunde med full säkerhet antagas vara mäktiga att reda sig på egen hand utan stöd och ledning af arbetshemmet; och borde med hänsyn härtill all begränsning af tiden för statsunderstöds åtnjutande helst upphävas, hvilken åtgärd icke torde blifva i afsevärd mån betungande för

statsverket. På grund häraf har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Skaraborgs län hemställt, att arbetshem för sinnesslöa måtte få utan begränsning till visst antal år åtnjuta statsunderstöd för hvarje i hemmet intagen sinnesslö, som icke vid vederbörlig inspektion funnes hafva uppnått sådan utveckling och arbetsskicklighet, att han antoges kunna utan stöd af arbetshemmet reda sig på egen hand. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län har ansett en tidsutsträckning af ett, högst två, år nyttigt och af behovet påkallad samt på grund deraf tillstyrkt bifall till den underdåniga framställningen.

Deremot hafva Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms, Jönköpings och Kopparbergs län i afgifna underdåniga utlåtanden förklarat sig anse, att framställningen icke borde till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län har dervid framhållit, att, om sinnesslö elev efter genomgången skolkurs och femårig kurs vid arbetshem icke vore i stånd att utan sakkunnig uppsigt och ledning bidra till sitt uppehälle, utsigt näppeligen funnes, att detta förhållande skulle ändras genom förlängd vistelse vid arbetshemmet, hvadan, med nu gällande principer, den underdåniga framställningen icke syntes böra till någon åtgärd föranleda; hvaremot, i betraktande af de sinnesslösas vanlottade ställning och svårigheterna för kommunerna att utan statsunderstöd bereda medellösa sinnesslöa en något så när dräglig existens, det väl kunde anses förtjent att tagas under öfvervägande, huruvida icke staten borde, med brytande af den hittills följda principen, för framtiden lemna åtminstone något understöd för medellösa sinnesslösas hållande i arbetshem äfven efter det deras arbets- och förvärfsförmåga nått den utveckling, hvaraf densamma vore mäktig. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jönköpings län har ansett, att undervisningen vid arbetshemmen borde anordnas mera praktiskt, så att den komme att omfatta äfven jordbruksarbete, ladugårds- och trädgårdsskötsel m. m., hvarigenom utsträckning af anslagstiden icke skulle blifva i någon högre grad af behovet påkallad, samt att, då uti landet funnes omkring 8,000 sinnesslöa, men å anstalterna vore intagna blott omkring 800, det vore mera behöfligt, att plats å anstalterna bereddes för flere sinnesslöa, än att tiden för åtnjutande af anslag till i arbetshem redan intagna elever utsträcktes. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län har såsom skäl för sin åsigt, att ifrågavarande ansökning icke borde till någon Eders Kongl. Maj:ts åtgärd föranleda, anfört, att större kraf på statens hjälpsamhet för de sinnesslösas utbildning ej skäligen borde ifrågasättas, att den föreslagna åtgärden möjligen skulle försvåra tillträdet till arbetshemmen för de elever, som genomgått skolafdelningen, samt att den i

ansökningen åberopade erfarenheten icke kunde anses vara af så obestriddig och allmängiltig beskaffenhet, att ändrade bestämmelser uti ifrågavarande hänseende redan nu vore af nöden.

På grund af nådig remiss har medicinalrådet Schuldheis den 25 februari 1902 afgifvit underdånigt utlåtande jemväl i detta ärende och dervid anført i hufvudsak följande.

Vid bedömande i hvad mån förevarande underdåniga ansökning förtjenade afseende syntes hufvudsaklig vigt ligga på att afgöra, huruvida de sinnesslöas vistelse i arbetshem, såsom i förenämnda komiterades underdåniga betänkande syntes vara afsedt, skulle betraktas såsom ett slags fortsättnings- eller avslutningskurs för de bildbara sinnesslöa och alltså såsom ett led i deras utbildning, afsedd att befästa den utveckling af själsförmögenheterna och det mått af arbetskicklighet, som under skoltiden kunnat bibringas dem, eller om icke arbetshemmen snarare borde betraktas såsom stadigvarande tillflyktsort för de sinnesslöa, hvilka, efter erhållen uppfostran och utbildning i teoretiska skolämnen och praktiska färdigheter, icke ansåges kunna lemnas utan sakkunnig ledning och tillsyn.

Om den förra uppfattningen vore riktig, syntes någon väsentlig invändning icke kunna göras mot de betänkligheter, som föranledt Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms och Kopparbergs län att under denna förutsättning afstyrka bifall till den underdåniga ansökningen, hvaremot, under samma förutsättning, den utsträckning af tiden för anslags åtnjutande i arbetshem med ett, högst två år, som förordats af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Örebro län, eller med fem år, som tillstyrkts af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Södermanlands län, icke torde vara af behofvet påkallad. För befästade af den under skoltiden vunna utbildningen hos sådana elever, som öfver hufvud kunde anses lämpade för framtida vård utom anstalt, vore utan tvifvel en tid af fem år efter skoltidens slut i regeln fullt tillräcklig. De undantag, som i detta hänseende möjligen kunde förekomma, vore, så vidt Schuldheis kunde döma, så fåtaliga, att han icke ansåge sig kunna för deras skull förorda någon förändring af gällande bestämmelser.

Betraktad såsom enbart ett led i de sinnesslöas utbildningskurs hade emellertid, enligt Schuldheis' erfarenhet, vistelsen i arbetshemmen betydelse endast för ett mycket ringa antal elever. Äfven efter femårig kurs i arbetshem hände det endast sällan, och då vanligen på grund af gynn samma yttre omständigheter, att någon sinnesslö kunde med säkra utsigter till godt resultat öfverlemnas till enskild vård. Öfverallt å uppfostringsanstalterna och arbetshemmen för sinnesslöa hade Schuldheis mötts af en

enstämmig klagan öfver de nedslående erfarenheter och bittra missräkningar, som vunna underrättelser om forna elevens senare öden beredt vederbörande styrelse och lärarepersonal. Det vanliga syntes vara, att eleverna, oberoende af huruvida deras utbildning blifvit genom vistelse å arbetshem befästad eller ej, rätt snart efter det de lemnat anstalten både beträffande kunskaper, färdigheter och seder förfölle till den grad, att de kostnader och den möda, som nedlagts på deras utbildning, kunde anses såsom alldeles eller i väsentlig grad förspilda. De oväntadt goda resultat, som vunnits vid uppfostringsanstalterna, torde till en början hafva väckt till lif förhoppningar, som efter längre tids erfarenhet visat sig öfverdrifna. Numera rådde väl emellertid knappast någon meningsskiljaktighet derom, att de sinnesslöa i lyckligaste fall, der de ej vore en börda för andra eller samhällsvådliga, vore och alltid måste i viss mån förblifva i socialt hänseende odugliga individer, så till vida som de aldrig kunde på egen hand förvärfva eller bibehålla ens den blygsammaste sjelfständiga ställning och ej heller annat än alldeles undantagsvis genom eget arbete försörja sig.

Erfarenheten hade sedan gammalt ådagalagt, att en stor mängd sinnesslöa utan annan olägenhet för samhället än den, som förorsakades af deras oförmåga att försörja sig sjelfva, kunde vistas i enskilda hem och i fattiggårdar, utan att de dertill blifvit särskildt beredda genom någon speciel uppfostran eller utbildning. Det borde utan tvifvel äfven hädanefter anses såsom en af uppfostringsanstalternas uppgifter att söka öka antalet af sådana individer och höja deras sjelfförsörjningsförmåga. Det stora flertalet af uppfostringsanstalternas alumner måste deremot utbildas med ett blygsammare mål i sigte, men för att nå detta mål kräfdes, att de för all framtid förblefve under en väl ordnad anstalts hägn och ledning. Detta kraf motiverades både af humanitetsskäl och ekonomiska hänsyn. Otroligt arbete och icke obetydliga kostnader från stat, kommuner och enskilda hade hittills offrats för att i någon mån höja åtminstone ett visst antal sinnesslöa ur den bedröfliga halft vegetativa tillvaro, de eljest skulle nödgats framlefva; det kunde då hvarken vara klokt eller billigt att icke söka bevara den summa af kunskaper, arbetsduglighet och människovärde, som en gång vunnits.

Af hvad Schuldheis sålunda anfört ansåge han framgå, att arbetshem borde anordnas med hänsyn till behofvet af ständig framtida vård för det stora flertalet sinnesslöa, hvilka erhållit en viss grad af uppfostran och ernått en viss grad af utbildning i skolämnen och yrkesskicklighet, hvarigenom dock ej uteslötes arbetshemmens karaktär af fortsatt utbildningskurs för sådana sinnesslöa, hvilka ansåges kunna efter afslutad utbildning öfverlemnas till enskild vård eller tjänst. Med hänsyn till arbetshemmens

sålunda angifna hufvudsakliga uppgift kunde en utsträckning af tiden för anslags åtnjutande med ett, två eller fem år icke anses såsom annat än en tillfällig nödfallsutväg. Medgåfves nu en sådan begränsad utsträckning, skulle utan tvifvel om ett, två eller fem år samma missförhållanden, som nu yppat sig, ånyo framträda och en ny framställning af samma innehåll som den förevarande troligen anses af behofvet påkallad. Dessutom skulle, genom en till vissa år begränsad utsträckning af tiden för anslags åtnjutande i arbetshem, möjligen eller sannolikt oskäligt många af de redan nu alltför fåtaliga anstaltsplatserna inkräktas af arbetslever till förfång för nytillträdande skolelever. Å de flesta anstalter funnes nämligen inga särskilda arbetshem, på grund hvaraf, om arbetslevernans antal ökades, en motsvarande minskning af antalet skolelever måste ega rum. Någon mera omfattande förändring i detta förhållande torde icke vara att vänta, så länge anslaget af statsmedel till arbetslever endast kunde beräknas för ett visst antal år. Så länge nuvarande bestämmelser i detta afseende vore gällande, kunde man, enligt den erfarenhet Schultheis förvärfvat, icke påräkna någon större offervillighet från landsting och stadskommuner för beredande af ökad antal platser åt arbetslever eller för uppförande af nya arbetshem.

Det vore således från alla synpunkter mest önskvärdt, att anslag för arbetslever finge åtnjutas under obegränsad tid och blott med de inskränkingar och villkor, som kunde anses erforderliga för att garantera, att anslaget ej komme någon elev till godo, som ej vore deraf i behof eller dertill berättigad. En allmän bestämmelse, att beviljande af anslag åt arbetslev i hvarje särskildt fall blefve beroende på Eders Kongl. Maj:ts pröfning och att inspektören anbefaldes att, hvarje gång anslag söktes, härutinnan afgifva underdånigt yttrande, torde i detta hänseende vara tillfyllestgörande.

Nu gällande bestämmelse för åtnjutande af statsanslag åt arbetslev, på grund hvaraf dylikt anslag endast kunde tilldelas sådan sinnesslö, som genomgått af statsmedel understödd uppfostringsanstalt för sinnesslöa, kunde i vissa fall leda till oegentligheter. Det funnes för närvarande å vissa anstalter en del vuxna sinnesslöa, hvilka med afseende å godt uppförande och arbetsskicklighet ingalunda vore underlägsna flertalet af sina kamrater, men som blott på den grund, att deras uppfostran och undervisning skett annorstädes än på af statsmedel understödd uppfostringsanstalt, icke vore berättigade till statsunderstöd, hvaraf de dock skulle vara förtjenta.

Med afseende på storleken af de ökade kraf på statens offervillighet, som ett medgifvande af anslag under obegränsad tid åt sinnesslöa arbetslever skulle medföra, kunde Schultheis för närvarande endast meddela

högst ofullständiga och approximativa beräkningar. Enligt uppgift af förenämnda komiterade hade år 1888 beräknats, att vid denna tidpunkt i Danmark funnes 1,154 bildbara sinnesslöa barn samt 1,355 arbetsföra vuxna sinnesslöa. Denna beräkning, ehuru säkerligen ofullständig, vore dock, enligt en framstående auktoritet (William W. Ireland: *The mental affections of children*, London 1900) sannolikt den tillförlitligaste, som hittills blifvit utförd. Af en redogörelse för de danska statsunderstödda anstalterna för sinnesslöa, som kommit Schuldheis till handa (Indberetning till ministeriet for kirke- og undervisningsvæsenet om den med hensyn till aandssvageanstaltnes regnskaber for 1900—1901 iværksatte kritiske revision) framginge å andra sidan, att under år 1901 antalet skolelever varit 351 och antalet arbetsföra utgjort 416. Vare sig man utginge från verkställda beräkningar eller från faktiska förhållanden, syntes sålunda antalet arbets elever kunna uppskattas till en något större siffra än skolelevernas antal. Bemälda komiterade hade år 1894 med stöd af folkräkningsuppgifterna för den 31 december 1890 beräknat antalet bildbara sinnesslöa i skolåldern till 1,000. Den genom nådigt bref den 14 juni 1901 anbefalda undersökningen af antalet sinnessjuka och idioter inom riket, hvars resultat vore under bearbetning inom medicinalstyrelsen, hade, ehuru definitiva siffror ännu ej kunnat vinnas, likväl, efter hvad Schuldheis inhemtat, redan bestämdt gifvit vid handen, att folkräkningsuppgifterna, i hvad de rörde sinnesslöa, vore i hög grad otillförlitliga och gäfvé allt för låga siffror. Antalet sinnesslöa i skolåldern, hvilket för öfrigt uppenbarligen måste hafva vuxit sedan år 1890, torde således sannolikt nu kunna uppskattas snarare till 1,500 än till 1,000. Om plats funnes för alla skolelever, skulle således antagligen behovet af platser å arbetshem vara omkring 1,500 eller något mera. För närvarande funnes emellertid blott omkring 575 skolelever inom de statsunderstödda anstalterna för sinnesslöa samt omkring 175 arbets elever. I båda dessa summor vore inräknade ett par tiotal elever, för hvilka icke utginge statsanslag. För att tillgodose det nuvarande behovet af platser å arbetshem för de från skolorna utgående sinnesslöa borde alltså anslag beräknas för ytterligare 400 arbets elever. Förutsatt att anslagets nuvarande belopp, 100 kronor för hvarje elev årligen, bibehölles — och i betraktande af de flesta elevs ringa arbetsförmåga syntes någon nedsättning af detta belopp ej böra ifrågakomma — skulle alltså för dessa arbets elever tillkomma en utgift för statsverket af 40,000 kronor årligen utöfver de 150,000 kronor, hvartill statsbidraget åt sinnesslöa under de senaste åren torde hafva uppgått. För den närmaste tiden och sannolikt för åtskilliga år framåt, torde emellertid en utsträckning af tiden för anslags åtnjutande i arbetshem icke komma att i afsevärd mån blifva betungande för stats-

verket. Krafvet på fortsatt anslag åt arbetselever funne nämligen sin naturliga begränsning i den nu rådande bristen på platser för såväl skolelever som arbetselever, hvarigenom till en början, om arbets elevernas antal ökades, en motsvarande minskning i antalet skolelever måste inträda och sålunda statsbidraget åt de sinnesslöa något minskas. Man torde visserligen kunna vänta, att ett sådant förhållande, om det skulle inträda, endast blefve öfvergående, ty om garantier vunnes för åtnjutande under obegränsad tid af anslag åt arbetselever, vore det väl troligt, att landsting, kommuner och enskilda skulle befinnas villiga att i större omfattning än hittills bereda ökad antal platser å anstalterna eller att nyanlägga sådana, afsedda enbart för arbetselever. Det förefölle dock icke sannolikt, att vederbörande dervid komme att gå så brådstörtadt till väga, att staten derigenom blefve nödgad till opåräknadt stora utgifter för bestridande af statsbidrag åt de sinnesslöa.

Det torde måhända kunna invändas, att den anförda beräkningen vore alltför opålitlig för att läggas till grund för ett öfvergifvande af hittills följda principer för meddelande af statsbidrag åt sinnesslöa arbetselever och att, om dessa erhöile rätt till statsbidrag under obegränsad tid, fara kunde uppstå för en oberäkneligt stor anhopning af arbetselever inom anstalterna. Schuldheis vågade tro, att, oberoende af denna beräknings pålitlighet, en sådan farhåga måste anses ogrundad. Det funnes nämligen en del omständigheter, egnade att på ett naturligt sätt reglera denna anhopning och att hålla den inom måttliga gränser. Frånsedt det allmänt kända förhållande, att de sinnesslösas medellifslängd vore afsevärdt mindre än vanliga människors, komme naturligtvis alltid, hädanefter som hittills, en del arbetselever efter kortare eller längre tids vistelse på anstalt att derifrån afgå af olika skäl, såsom förvärfvad förmåga till sjelfverksamhet, föräldrarnes önskan att återfå sina barn, kommuners eller målsmäns vägran att vidare erlægga afgift m. m. Slutligen vore det väl troligt, att vederbörande inspektör, styrelse eller föreståndare skulle finna sig föranlåtna att stundom utskrifva elever på grund af tilltagande slöhet och oförmåga till arbete, försämradt sinnestillstånd i annat afseende eller dylikt. Ur förenämnda redogörelse för de danska anstalterna under åren 1900—1901 kunde Schuldheis i detta hänseende anförä några uppgifter, som torde vara af intresse. Under redogörelseåret hade från två arbetshem, med en beläggning af tillsammans 556 elever, utskrifvits 19 såsom döde och 11 såsom utlärde eller af andra orsaker. Omsättningen hade alltså uppgått till omkring 7,2 procent, hvilket helt visst måste betraktas såsom tillräckligt för beredande af plats för utgående skolelever. Antalet af dessa borde visserligen med en åttårig skolkurs uppgå till omkring 12 procent af be-

läggningssiffran, hvilken torde böra vara ungefär densamma för skolor och för arbetshem, men måste gifvetvis blifva betydligt lägre och sannolikt ej mera än 7—8 procent i följd af att många elever under skoltiden afginge på grund af dödsfall, oemottaglighet för uppfostran och andra orsaker.

Äfven om det således kunde anses ovisst, i hvad mån en obegränsad utsträckning af tiden för anslags åtnjutande i arbetshem för sinnesslöa kunde komma att påkalla ökade utgifter för statsverket, och äfven om det kunde förutses, att en väsentlig ökning i detta hänseende småningom blefve nödvändig, torde det dock, på grund af hvad Schuldheis anfört, kunna anses afgjort, att den ifrågasatta förändringen icke komme att medföra några ekonomiska äfventyrligheter. Skulle emellertid Eders Kongl. Maj:t icke nu finna tiden vara inne att ifrågasätta medgifvande af anslag åt sinnesslöa arbets elever under obegränsad tid, syntes likväl föreligga synnerligen ömmande skäl för åtminstone någon utsträckning af tiden för sådant anslags åtnjutande utöfver den tidrymd af fem år, som utlöpte den 31 december 1902.

Att åtgärder i detta hänseende just nu vidtoges, ville Schuldheis be-teckna såsom trängande nödvändigt, och i enlighet med hans instruktion såsom inspektör öfver de statsunderstödda anstalterna för sinnesslöa, hvilken instruktion ålade honom, bland annat, att med uppmärksamhet följa dessa anstalters verksamhet, göra sig underrättad om deras tillstånd och behof och söka främja deras utveckling, skulle han ansett sig ovilkorligen skyldig att redan förut inför Eders Kongl. Maj:t framhålla detta, såvida han ej under sina inspektioner hösten 1901 fått kännedom om förevarande underdåniga ansökning och derigenom visshet, att ärendet utan hans initiativ skulle komma under Eders Kongl. Maj:ts pröfning.

För senare halfåret 1901 hade sökts anslag af statsmedel åt 144 sinnesslöa arbets elever. Af dessa hade icke mindre än 100 åtnjutit statsanslag i arbetshem sedan år 1898 och skulle således, om nu gällande bestämmelser icke dessförinnan ändrades, under år 1903 icke vidare vara berättigade till statsanslag. Då anstalternas tillgångar i regeln ej tillåte dem att behålla elever, som ej åtnjöte statsanslag, skulle således flertalet af ifrågavarande 100 elever blifva från vederbörlig anstalt utskrifne och nödgas återvända till sina hemorter, hvarest de helt visst ej annat än undantagsvis kunde påräkna det skydd och den ledning, utau hvilken de, efter hvad man hade all anledning befara, snart skulle nedsjunka till slöhet, arbetsoduglighet och allehanda oarter. Äfven för vissa anstalter skulle denna åtgärd utan tvifvel medföra svåra olägenheter. De större, mer eller mindre sjelfständiga arbetshemmen skulle nämligen förlora omkring hälften

eller mera af sina alumner, hvarigenom dessa hems organisation och måhända existens blefve på det allvarligaste hotad.

På grund af hvad Schuldheis sålunda anført hemstälde han, det täcktes Eders Kongl. Maj:t vidtaga åtgärder för medgifvande af att anslag af allmänna medel å 100 kronor årligen måtte få åtnjutas, utan annan begränsning till tiden än den Eders Kongl. Maj:t kunde finna skäligt att för enskilda fall bestämma, af hvarje i arbetshem för sinnesslöa intagen elev, som efter att hafva genomgått uppfostringsanstalt för sinnesslöa eller annorledes förvärfvat sådan utbildning, som dylik anstalt afsåge att bibringa, icke ansåges kunna, utan skydd och ledning i arbetshem, bibehålla de kunskaper, färdigheter och goda seder, han under sin utbildning förvärfvat, eller, om Eders Kongl. Maj:t icke skulle anse ett sådant medgifvande nu böra ifrågakomma, det täcktes Eders Kongl. Maj:t vidtaga åtgärder för beredande tills vidare eller under begränsad tid utöfver de fem år, som nu vore stadgade, af statsunderstöd till samma belopp som hittills åt ifrågavarande sinnesslöa.

Då jag nu går att för egen del yttra mig i den föreliggande frågan, torde det till en början tillåtas mig i korthet erinra om tillkomsten af nu gällande bestämmelser.

Sedan Riksdagen, med bifall till Eders Kongl. Maj:ts förslag, på ordinarie stat från och med år 1886 uppfört ett förslagsanslag af 25,000 kronor, att under särskilda vilkor utgå till understöd åt inhemska uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, samt Eders Kongl. Maj:t den 5 juni 1885 utfärdat nådig kungörelse, innehållande de vilkor, som skulle gälla för åtnjutande af sådant understöd, anhöll Riksdagen i skrifvelse den 20 maj 1892, det Eders Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, i hvad mån och under hvilka vilkor ökad statsunderstöd åt uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn kunde böra anvisas. Med föranledande häraf uppdrog Eders Kongl. Maj:t åt utsedde komiterade att afgifva det underdåniga utlåtande och förslag i detta afseende, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Uti sitt år 1894 afgifna underdåniga betänkande i ämnet framlade komiterade de grunder, enligt hvilka efter deras mening vården och undervisningen af de sinnesslöa i vårt land lämpligen borde ordnas. De bildbara sinnesslöa borde sålunda utgöra föremål för undervisning och uppfostran, de icke bildbara endast för vård. Beträffande de bildbara barn, som befunne sig i skolåldern, ansåge komiterade, att dessas rätt till undervisning vore fullt ut lika beaktansvärd som de normala eller de öfriga abnormalt, d. v. s. de döfstumma eller blindt, barnens. För fullständigt tillgodo-

seende af detta kraf borde de andesvagas undervisning lämpligast anordnas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med det sätt, hvarpå undervisningen för de döfstumma redan blifvit anordnad. Sålunda borde undervisningen vara obligatorisk, såsom för de döfstumma vore fallet. Undervisningens ändamål borde vara tvåfaldigt, nämligen dels att i möjligaste mån utveckla de andesvagas själsförmögenheter dels ock att bibringa dem sådan arbetsskicklighet, att de måtte kunna förvärfva sitt uppehälle eller åtminstone i någon mån sjelfva dertill bidraga. Skolåldern borde räknas från och med det år, under hvilket barnet fylde sju år, och lärotiden i allmänhet omfatta åtta år.

I fråga om andesvagskolans organisation framhöllo komiterade, att det med flertalet andesvaga barn icke låte sig på förhand afgöra, om de vore bildbara eller icke, utan måste detta afgöras genom en särskild pröfning. Denna pröfning finge ej bestå i en eller annan timmes examen eller på annat sätt verkställd undersökning, ty det åtginge ofta lång tid, innan ett anlag upptäcktes eller väcktes till lif. Ej heller kunde den ifrågavarande pröfningen verkställas af hvem som helst, utan endast af fackmannen. Häraf framginge, att pröfningen, om ett andesvagt barn vore mottagligt för bildning eller icke, måste ega rum i uppfostringsanstalten och att till denna fördenskull borde höra en profklass, hvars hufvudsakliga uppgift borde vara dels att utröna barnens bildbarhet, dels ock att förbereda dem af barnen, hvilka befundes bildbara, för undervisningen i den egentliga uppfostringsanstalten. De barn, som pröfvades vara obildbara, borde utskrifvas ur skolan och de öfriga uppflyttas i sjelfva läroanstalten. Vanskligt vore att säga, huru lång tid ett barn behöfde kvarstanna i profklassen, enär de andesvaga barnen vanligen vore hvarandra mycket olika. Det torde dock kunna antagas, att en tid af två år i allmänhet vore tillräcklig för att utröna, om ett barn vore bildbart, och att göra det skickligt att mottaga egentlig undervisning.

Kostnaderna för undervisningen i derfor särskildt anordnade skolor borde bestridas af skoldistriktet, hvilka borde omfatta minst ett landstingsområde eller stad, som ej i landsting deltog, med bidrag af statsmedel. För att uppmuntra distriktet att anordna särskilda anstalter eller så kallade arbetshem för fortsatt utbildning och undervisning af de andesvaga, som ej kunde omedelbart efter afgang från skolan sjelfva förvärfva sig sitt uppehälle eller i afsevärd mån dertill bidraga, syntes staten böra deltaga i kostnaden för deras underhåll i dessa anstalter, om än i mindre mån än till eleverna i de egentliga uppfostringsanstalterna och endast för viss begränsad tid. Dessutom borde staten lemna bidrag till kostnaderna för anläggning af asylor för obildbara sinnesslöa.

Vid ärendets föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 14 januari 1897 yttrade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, bland annat: I princip funne han sig böra godkänna komiterades förslag och ansåge, att de sinnesslöas undervisning borde ordnas i enlighet dermed, men han kunde dock icke för det dåvarande tillstyrka fullständigt genomförande af detsamma. Dels skulle kostnaderna blifva för staten likasom för lands-tingen alltför betungande, dels vore det till fördel för denna angelägen- hets slutliga ordnande, att större erfarenhet vunnos, innan mera speciela föreskrifter påbjödes till efterlefnad. För att emellertid kraftigare befordra upprättandet af uppfostringsanstalter och utvecklingen af de redan bestå- ende och sålunda desto förr möjliggöra öfvergången till den af komiterade föreslagna anordning, ansåge departementschefen, att staten borde i väsent- ligare mån, än hittills skett, understödja dessa anstalter och dervid icke blott lemna ökadt bidrag till andesvagskolorna utan äfven genom ekono- miskt understöd fränja upprättandet af arbetshem för de andesvaga. Så- som vilkor för statsbidrags utgående till andesvagskolorna ansåge departe- mentschefen böra bestämmas, bland annat: att anstalt af förevarande be- skaffenhet skulle bestå af två afdelningar, profklassen och den egentliga skolafdelningen; att barns ålder vid intagningen ej finge understiga sex år och ej öfverstiga tolf år; att, så snart barn befunnits obildbart eller oför- möget till vidare utveckling, det skulle skiljas från skolan; att barn finge kvarstanna i profklassen högst två år och i den egentliga skolan högst sex år; samt att i sådan anstalt, der till vård mottoges äfven obildbara ande- svaga, dessa ej finge inräknas bland dem, för hvilka statsunderstöd be- gärdes. Beträffande arbetshemmen för sinnesslöa ansåge departementschefen, att statsbidrag till dem icke borde för hvarje elev utgå under längre tid än fem år, hvilken tid syntes vara för vinnande af det med vistelsen i arbetshemmen afsedda ändamål tillräcklig. På grund af hvad han sålunda och i öfrigt anfört, hemstälde departementschefen, att Eders Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till understöd för de andesvagas utbildning i enlighet med de af departementschefen angifna grunder höja förslags- anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn — med viss ändring af anslaget titel — med 135,000 kronor till 160,000 kronor; och sedan Eders Kongl. Maj:t, på tillstyrkande jemväl af statsrådets öfrige ledamöter, aflåtit nådig proposition i enlighet med departementschefens hemställan, blef enligt Riksdagens skrifvelse den 17 maj 1897 den nådiga propositionen på det sätt af Riksdagen bifallen, att Riksdagen till understöd för sinnes- slöas utbildning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i statsrådsproto- kollen öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1897 angifna grunder höjde förslagsanslaget »uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn» med 125,000

kronor till 150,000 kronor. Vid underdånig anmälan den 28 maj 1897 af Riksdagens skrivelse lät Eders Kongl. Maj:t utfärda den ännu gällande nådiga kungörelsen i ämnet, innefattande de närmare bestämmelser och vilkor, under hvilka understöd af allmänna medel må utgå åt uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och åt arbetshem för sinnesslöa.

Om än frågan om de sinnesslösas vård och undervisning i vårt land sålunda icke blifvit i enlighet med komiterades förslag fullständigt löst, kan dock icke förnekas, att ett stort steg i den rätta riktningen togs genom 1897 års beslut. Den ökade utbildning och vård, som derigenom kunnat beredas ett större antal sinnesslöa, har otvifvelaktigt varit till välsignelse. Och synas mig jemväl de år, under hvilka 1897 års kungörelse varit gällande, hafva skänkt ökad erfarenhet om sättet att ordna denna samhällsangelägenhet och gifva stöd för ett fortgående i reformer.

I afseende å nu föreslagna förändringar i gällande bestämmelser och vilkor för statsunderstöd till uppfostringsanstalter och arbetshem för sinnesslöa torde jag först böra yttra mig angående den gjorda framställningen, att proftiden för abnormt barn, för hvilket statsunderstöd erhålles, måtte utsträckas till högst fyra år.

Enligt hvad den vid ett flertal af dessa uppfostringsanstalter vunna erfarenheten gifvit vid handen och jemväl inspektören öfver anstalterna vitsordat, synes den nu såsom vilkor för erhållande af statsunderstöd gällande bestämmelse, att barn får kvarstanna i profklassen högst två år, verka mindre välgörande. Om också den pröfning af det sinnesslöa barnets bildbarhet, som denna klass omfattar, bör afse ett uttrönande mindre af barnets anlag för rent teoretisk utbildning än af dess fallenhet för någon praktisk färdighet, hvars uppöfvande kan göra barnets tillvaro för framtiden nyttig eller åtminstone draglig, inser jag väl, att en tid af två år i många fall icke kan vara för detta ändamål tillräcklig, helst som det visat sig, att sinnesslöa barn, hvilkas sinnen delvis uppvaknat, ofta återfalla i sin förra slöhet, och arbetet med dem således får börjas på nytt. I likhet med inspektören anser jag emellertid, att jemväl en profetid af högst fyra år i sjelfva verket är lika godtyckligt vald och att äfven vid dess slut man kan stanna i tvekan, huruvida fortsatt arbete å barnets utbildning kan gifva tillfredsställande resultat. Härtill kommer att, om redan nu barn, hvilka, såsom oförmögna till vidare utveckling, rätteligen borde skiljas från uppfostringsanstalten, men som, derest så skedde, skulle gå ytterst oblida öden till mötes, stundom få kvarstanna i profklassen de tillåtna två åren, en utsträckning af proftidens längd till högst fyra år säkerligen skulle i många fall medföra, att sådana barn finge kvarstanna

i profklassen jemväl i fyra år och derigenom ännu mer hindra andra, kanske i afsevärd grad bildbara, barn tillträde till den undervisning och vård, anstalten kan lemna, eller åtminstone uppskjuta deras inträde till dess de närmade sig den för intagning föreskrifna maximiåldersgränsen af tolf år. Skulle prof tiden kunna utsträckas till fyra år, blefve jemväl följd en, när barnen i regeln ej intagas förr än vid sju till åtta års ålder och någon minskning af skoltidens längd af sex år icke kan göras, barnen i många fall skulle komma att kvarstanna vid uppfostringsanstalten i tio år och således till dess de uppnått sjutton eller aderton års eller ännu högre ålder. Då våra uppfostringsanstalter för sinnesslöa äro gemensamma för elever af båda könen, inses väl, hvilka svårigheter i afseende å vården öfver deras seder en sådan utsträckning af prof tidens längd skulle kunna medföra.

De svårigheter, som uppkommit genom fixerande af viss prof tid och som icke heller skulle förminsas, om prof tidens längd utsträcktes, synas mig bäst lösas genom borttagande, på sätt inspektören föreslagit, af skillnaden mellan prof klassen och den egentliga skolafdelningen, så att barnen således finge kvarstanna vid anstalten högst åtta år, oberoende af huru stor del deraf egnats åt prof ning af deras bildbarhet eller åt deras utbildning i skolämnen. En god följd af en sådan anordning skulle jemväl blifva, att de genast vid intagningen bildbara befunna barnen skulle tillförsäkras en utbildningstid vid anstalten af åtta år och icke såsom nu endast sex år, hvilken tid i jemförelse med skoltiden för normala barn måste anses för kort. Den i 1897 års kungörelse redan befintliga bestämmelse, att, så snart barn befunnits obildbart eller oförmöget till vidare utveckling, det skall skiljas från anstalten, synes mig utgöra ett tillräckligt korrektiv för att verkligt obildbara barn skulle till följd af upphäfvande af åtskilnaden mellan prof klassen och den egentliga skolafdelningen få kvarstanna längre tid vid anstalten än som vederbör. I fråga om denna bestämmelse torde enellertid, på sätt inspektören anmärkt, den uppställda fordran, att barnet ovilkorligen skall skiljas från anstalten, vara onödigt sträng; tillräckligt synes vara att föreskrifva, att understöd af statsmedel icke vidare beviljas för sådant barn, anstalten obetaget att, om den ändock det förmår, behålla barnet, något som den i de allra flesta fall icke torde kunna. Ett annat korrektiv ligger i den kontrollerande verksamhet, som inspektören utöfvar; och är det jemväl att hoppas, att den föregående läkareundersökningen af de barn, för hvilka inträde i uppfostringsanstalt för sinnesslöa sökes, skall alltmer komma att urskilja de bildbara barnen från de icke bildbara och således i många fall från början utestänga de senare från anstalter, hvilka icke äro för dem afsedda. Sjelffallet är, att

om i författningen skilnaden mellan profklass och den egentliga skolafdelningen upphäfves, dock alltid kommer att vid hvarje anstalt anordnas en särskild afdelning, der barnens bildbarhet undersökes.

I afseende å den andra af ifrågavarande underdåniga framställningar, nämligen den, som afser utsträckning af tiden för åtnjutande af statsunderstöd för elev vid arbetshem för sinnesslöa utöfver nu fastställda fem år, finner jag på grund af den utredning, som blifvit i ärendet förebragt, det vara af behovet påkalladt, att före 1902 års utgång utsträckning af berörda tid varder medgifven. Erfarenheten visar nämligen, att de sinnesslöa, som, efter att hafva genomgått uppfostringsanstalt, längre eller kortare tid fått åtnjuta det skydd och den ytterligare praktiska utbildning och ledning, ett arbetshem för sinnesslöa kan lemna, dock ingalunda äro så utvecklade, att de kunna, lemnade åt sig sjelfva, tillgodogöra sig den bildning och den arbetsskicklighet, de förvärfvat, utan snart återfalla i sin förra sinnesslöhet eller oarter och blifva till en börda för enskilda eller kommuner. Orsaken härtill torde hufvudsakligen ligga deri, att de, som under hela sin uppväxttid vistats inom en slutan stalt, der lifvet och alla sysslor förlöpa mycket regelbundet, blifvit vanda vid ett lefnadssätt, mycket olika mot det, som förekommer derutanför, och derfor, då de återvända till sina hemorter, känna sig främmande för förhållandena der och i hög grad hjälplösa. Det trägna och särdeles svåra arbete och den stora kostnad, som offrats på deras utbildning, gå sålunda förlorade, och dessa sinnesslöa förblifva oftast för hela lifvet onyttiga, ja stundom farliga individer för samhället.

Skulle emellertid, på sätt föreslagits, tiden för de sinnesslösas vistelse vid arbetshem utsträckas med visst antal år, torde af skäl, som inspektören i sitt utlåtande andragit, saken icke blifva hjälpt, utan synes det mig nödvändigt, att någon begränsning af denna tid icke sättes såsom vilkor för arbetshemmets rätt till statsunderstöd. Deraf behöfver emellertid icke blifva en följd, att alla de i arbetshemmet intagna sinnesslöa skola kvarstanna der under hela sin lifstid. Så snart arbetslev kan öfverlemnas till enskild vård eller tjänst eller efter vederbörlig inspektion antages kunna utan arbetshemmets skydd och ledning bibehålla de färdigheter och goda seder, han under sin föregående utbildning förvärfvat, bör denna elev naturligtvis också genast skiljas från arbetshemmet för att bereda plats för annan.

Jag förbiser härvid ingalunda, att de sinnesslösas utsträckta vistelse vid arbetshemmen komme att medföra ökad svårighet att der vinna inträde, åtminstone så länge arbetshemmens utrymme är så strängt begränsadt som nu. Men det synes mig emellertid bättre, att ett, om också

mindre, antal sinnesslöa, hvilkas utbildning och uppfostran betingat stora kostnader, genom en sådan förlängd vistelse under arbetshemmets hägn bibehållas såsom något så när nyttiga samhällsmedlemmar än att sinnesslöa till större antal få under kortare tid åtnjuta detta hägn för att sedan återfalla utan att på något sätt kunna löna å deras utbildning nedlagd möda och kostnad. Deremot finner jag ej skäl att biträda den af inspektören uttalade åsigt, att statsunderstöd borde få utgå äfven för sådan i arbetshem intagen elev, som icke genomgått uppfostringsanstalt för sinnesslöa, men annorledes förvärfvat den utbildning, sådan anstalt afser att bibringa.

I likhet med inspektören håller jag före, att en sådan förändring i vilkoren för understöd af statsmedel för arbets elever i arbetshemmen åtminstone för den närmaste framtiden icke kommer att påkalla ökade kostnader för staten för detta ändamål, enär dessa kostnader äro beroende af det antal platser, hvaröfver arbetshemmen förfoga, och ökning af detta antal åter betingas af kommuners eller enskildes villighet att åtaga sig dermed förenade anläggningskostnader. Skulle emellertid medgifvandet af rätt för arbetshemmen till understöd af statsmedel för der intagen arbets elev utan begränsning af tiden för dess vistelse vid anstalten, hvilken rätt utan tvifvel kommer att i viss mån återverka på intagningen af elever vid uppfostringsanstalterna för sinnesslöa barn, med tiden medföra ökade kostnader för statsverket till följd deraf att de nuvarande arbetshemmen utvidgas eller nya anläggas, kan jag icke finna denna omständighet böra betraktas annorledes än som ett glädjande bevis derpå att för ännu flere af dessa samhällets olyckliga tillfälle blifvit beredt att åtnjuta den utbildning och det hägn, som samhället måste anses vara skyldigt att skänka dem.

På grund af hvad sålunda förekommit, får jag förorda vidtagande af de af mig nu åsyftade ändringar i nådiga kungörelsen af den 28 maj 1897 angående anslag till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och arbetshem för sinnesslöa. Ehuru väl dessa ändringar icke påkalla någon ökning i det för ifrågavarande ändamål under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag: uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, bör likväl någon väsentligare ändring i gällande vilkor och bestämmelser för erhållande af understöd från ifrågavarande anslag icke vidtagas utan att Riksdagen dertill lemnar medgifvande, enär, på sätt jag nyss omförmält, Riksdagen år 1897 i hufvudsak pröfvat och godkänt nu gällande grunder för erhållande af understöd från anslaget.

Jag hemställer fördenskull, det Eders Kongl. Maj:t täcktes i nådig

proposition föreslå Riksdagen medgifva, att i afseende å de för beviljande af understöd från anslaget till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn gällande grunder må vidtagas de ändringar, att dels understöd för barn, intaget i sådan uppfostringsanstalt, må åtnjutas under högst åtta år utan afseende å huruvida barnet är intaget i försöksafdelning eller egentlig skolafdelning, dock att, så snart barn befunnits obildbart eller oförmöget till vidare utveckling, understöd för barnet ej vidare må erhållas, dels ock till arbetshem för sinnesslöa årligt understöd till nu stadgadt belopp må utgå för hvarje i arbetshemmet intagen sinnesslös elev, som genomgått en med statsbidrag understödd uppfostringsanstalt för sinnesslöa barn, intill dess sådan elev anses kunna öfverlemnas till enskild vård eller tjänst eller befinnes kunna utan det skydd och den ledning, som åtnjutes i arbetshemmet, bibehålla de färdigheter och goda seder, eleven under sin utbildning förvärfvat.»

Till denna, af statsrådets öfrige ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall; och skulle nådig proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflätas.

Ex protocollo:

Ernst Törnell.